Språk

DET
GODA
LIVET
I SÖRM
LAND

BYRÅKRATINS SPRÅK FINNS *i all offentlig maktutövning. Det ingår i länsstyrelsens uppgift att arbeta med detta språk i sin myndighetsutövning. Jag vill att länsstyrelsen, i kontakten med sörmlänningarna, också använder ett mer kommunikativt språk och som bygger på humanismens grundprinciper. Därmed uppstår en öppnare och tillåtande dialog.*

Länsstyrelsens övergripande mål är att verka för det goda livet i Sörmland. Det kan också uttryckas som att länsstyrelsen har uppdraget att vara en förvaltning i medborgarnas tjänst. Tillgången till ett bra språk är en grundförutsättning för att bli delaktig och kunna utöva inflytande i ett demokratiskt samhälle. Det är speciellt viktigt att ge barn och ungdomar ett språk som gör dem bättre rustade för sin utbildning. De som inte behärskar ett språk får snabbt en känsla av utanförskap och kanske hellre reder ut konflikter med knytnävarna.

Möjlighet till delaktighet och inflytande är också ett av de målområden som regeringen pekat ut, bland annat i sitt folkhälsoarbete. Dessa teman återfinns också i regeringens nationella strategi för hållbar utveckling. Detta begrepp, i alla dess tre dimensioner – socialt, ekonomiskt och ekologiskt – utgör också en viktig utgångspunkt för länsstyrelsens nya organisation och nya styrelse som börjar verka den 1 januari 2004.

Foto: Jenny Palmqvist, Södermanlands Nyheter

Under 2003 utvecklades en idé om att samla flera års erfarenheter från ett utvecklingsområde som vi kallar ”Det Goda Livet”. Motorer i denna idéutveckling var Sörmlandsambassadörerna, tillika journalisterna Bo Holmström, Håkan Nilsson, Ingemar Odlander och Sven Strömberg. Eva Aalbu leder arbetet på Länsstyrelsen i Södermanland. På huvudtemat ”Det Goda Livet i Sörmland”, pekades fyra teman ut för en seminarie- och skriftserie som skulle genomföras under 2003; gemensam värdegrund, hälsa, språk och boende. Dessa teman har dels kopplingar till

varandra, dels till regeringens strategi för hållbar utveckling.

Dokumentationen från de två första i seminarierna i serien presenteras i skrifterna ”Gemensam värdegrund” och ”Hälsa”. Det tredje seminariet om ”Språk” genomfördes vid Pelles Lusthus i Nyköping den 16 oktober 2003.

Jag vill inledningsvis tacka koreograf Cristina Caprioli och hennes unga dansare för framförandet av den specialskrivna uppsättningen ”Ett annat alfabet”. Den gjorde ett starkt intryck. De tre huvudföreläsarna – Ingvar Lundberg, Sara Kadefors och Catharina Grünbaum – inspirerade oss alla med sina tankeväckande inlägg! I det avslutande samtalet deltog också Erik Carlgren, chef för barn- och utbildningsfrågor i Nyköpings kommun. Samtalet leddes av Sven Strömberg. Tusen tack till er alla!

Nyköping i december 2003

BO HOLMBERG

© S Blåvarg/johnér bildbyrå

CRISTINA CAPRIOLI

Cristina Caprioli, född 1953 och uppvuxen i norra Italien. Redan från tidig ålder studerade hon dans och utvecklade snabbt ett intresse för modern dans. Hon har arbetat som dansare och danspedagog i bland annat New York, Västtyskland och Österrike. Till Stockholm kom hon 1983 där hon varit bosatt sedan dess.

Cristina är sedan fem år tillbaka konstnärlig ledare och koreograf för ccap, en utominstitutionell organisation som producerar framförallt scenföreställningar, men även installationer, videoverk, workshops, seminarier och andra konstpedagogiska projekt. Hon har även varit verksam som kursledare för Danshögskolans koreografutbildning, där hon initierade och arbetade med projektet dot (dans och teori). Cristina har skapat sig en odiskutabel position som en av Sveriges främsta koreografer. Hennes föreställningar har rönt internationella framgångar i bland annat New York, Paris, Wien, Ryssland, Italien, England och Tyskland.

Cristina är deltagare och samordnare av ett europeiska samarbetsprojekt som har till syfte att stödja och stimulera den nutida dansens konstnärliga utveckling, samordna ett inter-europeisk nätverksstruktur och distribuera EU-medel till nästa generation koreografers produktioner.

Dans som språk – eller röst?

Det finns frågetecken om huruvida dans är ett språk eller inte. Den utgör definitivt inte ett språk där det i grunden finns en överenskommelse, något som alla vet ska gälla, ett systematiskt tänkande. Dansen går emot detta.

Dans kanske snarare är bildspråk, rytm, tecken, alltid sammansatt i syntax, men dansen skapar sitt eget alfabet. Dansen bryter också ned samma alfabet i samma ögonblick den dansas. Det låter kanske kryptiskt, men det är egentligen oerhört naket, öppet och kommunikativt. Det är annorlunda, inte så som det förväntas.

Jag har valt att visa två exempel på dans i två sekvenser. Den första sker mot en vägg med två dansare. De utför rörelser som är väldigt tunna, sköra och minimala. Det är upprepningar, ett slags talande som

är som ett viskande, men tydligt och inristat i huden. Dansarna säger något, men bevarar sin hemlighet.

Den andra sekvensen bygger på en serie av 129 ord. Dessa ord sköljer genom kroppen och passerar det mimiska tillståndet till det stiliserade, till abstraktionen och transformationen. Dessa fyra nivåer överlappar varandra hela tiden. Det blir ett slags esperanto, ett babyloniskt språk som är tunt och lågmält, men ändå starkt.

Dansen kanske är mer en röst, än ett språk…

© A. Diehl/"My lips (from speaking)"

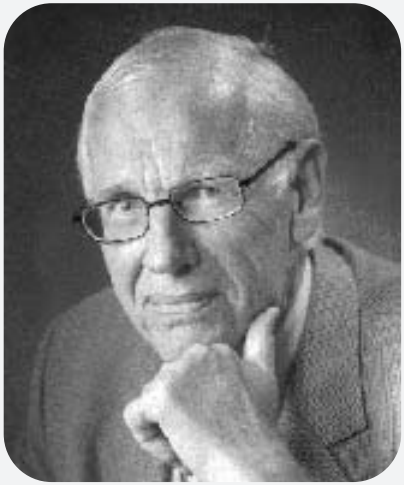

INGVAR LUNDBERG

Professor i psykologi. Sedan 10 år verksam vid Göteborgs universitet. Tidigare i Umeå och Stockholm. Har varit docent i specialpedagogik vid Åbo Akademi, där han också promoverats till hedersdoktor samt professor II vid universitetet i Bergen. Han har också haft det internationella ansvaret för uppläggningen av den stora internationella undersökningen av läsfärdigheter hos elever i 31 länder (1988 - 1992).
Ingvar Lundberg har även publicerat ett stort antal böcker och vetenskapliga artiklar om språk, läsning, dyslexi, utvecklingspsykologi och kognition. Ordförande i den internationella Rodin-akademins kommitté för utseende av vetenskaplig pristagare.

”Redan som ofödda uppfattar vi språket!”

Det lilla barnet ligger tryggt vid sin mammas bröst, känner hudkontakten, har det gott, fyller sin munhåla med den goda, söta, närande, nyttiga och kroppsljumma mjölken. Samtidigt, när mamman talar, fyller barnet sitt öra med mammas milda, varma, trygga och rytmiska stämma. Modersmål i dubbel bemärkelse – i munnen, i örat! Har dessa mål något med varandra att göra? En omfattande forskning visar att en nära och stabil anknytning ger den trygghet och det kognitiva mod som är förutsättningen för en god utveckling av förmågan att kommunicera med andra. Och amningen är en slags prototypsituation för god anknytning. Men modersmjölken har också, som vi ska se, andra men kanske mer indirekta effekter.

Ingvar Lundberg talade om barnets väg mot språket. Redan under moderslivet kommer språkutvecklingen igång.
Det goda livet är ytterst en fråga om relationer mellan människor, att vi förstår varandra, att språket är en bro och inte en barriär, poängterar han.

Först måste vi konstatera att barns språkutveckling kommer igång mycket tidigare än vad man hittills räknat med. Redan i slutet av fosterlivet tycks språket göra sina avtryck. I en fransk undersökning lät man nyfödda lyssna på en röst som talade franska. Efter en stund gick rösten över till att tala ryska. Alla nyfödda visade tecken på att de uppfattade en skillnad mellan de två språken genom att de ändrade sugrytmen så fort ryskan kom. På något sätt måste det franska modersmålet ha haft effekt redan i fosterlivet. Mammans röst har trängt in i den skyddade lilla kammaren, omvärldens röster har vagt uppfattats genom vävnadernas hölje. Så har modersmålets rytmer och intonationer gjort sin verkan redan på den ofödde.

SPRÅKSINNET ÄR VIDÖPPET

Varje barn som kommer till världen är beredd att gå in i vilken språklig gemenskap som helst. Sinnet är vidöppet för alla språkliga varianter. Varhelst vi finner ett mänskligt språk finner vi att detta språk är uppbyggt av ett litet antal grundläggande segment – vokaler och konsonanter, många språk markerar också betydelseskillnader med intonation. Genom att sätta samman och kombinera byggstenarna kan vi få fram den ofattbara rikedom och mångfald som utmärker ett språk. Men olika språk har lite olika förråd av byggstenar. I svenskan har vi inte precis samma konsonanter som i finskan. I engelska finns läspljud (th) som inte vi använder. I stället förefaller vårt språk vokalrikare. I spanskan eller japanskan gör man ingen skillnad på b och v. I japanskan skiljer man inte heller på r och l.

I en undersökning lät man tre veckor gamla japanska barn lyssna på en röst som presenterade stavelsen /la/ gång på gång. Barnen visade med sin nappsugning att de vant sig vid rösten. Plötsligt går rösten över från /la/ till /ra/. Nu reagerade alla barn med att ändra sugrytmen och markerade därmed att de uppfattat skillnaden mellan /la/ och /ra/. Ett försök 10 månader senare visade emellertid att barnen nu inte reagerade på skillnaden mellan stavelserna. Hör barnen sämre nu? Ingalunda! I själva verket är hörseln mycket skarpare vid 11 månader än vid 1 månad. Vad är det då som har hänt? Det späda barnet badar redan under det första levnadsåret i en ocean av talat språk, och modersmålets byggstenar tycks fungera som perceptuella magneter som attraherar barnets uppmärksamhet och som gör att mångfalden av språkljud grupperas, ordnas efter de kategorier som gäller för modersmålet.

AMNING EN SKYDDSFAKTOR

Varför måste barnet kategorisera språkljuden på detta sätt? Ett troligt svar är att ett litet barn har en så gigantisk

utvecklingsuppgift framför sig. På 15 år ska de hinna med att lära sig innebörden av 50.000 ord. Med en alldeles jämn utveckling blir det fråga om minst 3.000 ord om året, 10 ord om dagen, ett nytt ord var 90:e minut under den vakna delen av dygnet. Det är som om en obändig naturkraft är i gång. Vilken roll spelar byggstenarna i denna process? Om varje ord skulle uppfattas som en helhet, en akustisk gestalt, skulle det snabbt bli problem med att hålla isär dem och att komma ihåg dem. Med 30 – 40 byggstenar och regler för hur dessa får kombineras har vi en fantastisk skaparkraft, en elegant princip, där man med segment, som i sig inte betyder något, men som i kombination med andra ger innebörder och laddade betydelser. Det är alltså en enastående fördel att tidigt erövra språkets elementära byggstenar.

Om det lilla barnet drabbas av en öroninflammation, blockeras hörseln kanske så mycket att byggstenarna inte blir tillgängliga. Upprepade och misskötta inflammationer kan alltså hämma den tidiga språkutvecklingen. En viktig skyddsfaktor är emellertid bröstmjölken. WHO:s rekommendation om exklusiv amning under det första halvåret bör tas på allvar.

Låt oss ett ögonblick tänka på några andra djur som i likhet med människan lever i flock och kommunicerar med varandra, till exempel de gröna markattorna. De kan också använda rösten för att meddela sig med varandra. De använder ett visst läte för att varna för den farliga stridsörnen i skyn, ett annat för att den annalkande leoparden och ett tredje för den farliga ormen. Varje läte utlöser sina specifika reaktioner i flocken med hänsyn till farans art. De har särskilda läten för sociala eller sexuella invitationer, andra läten för aggression eller för att markera ett bra matställe. Varje ord behandlas som en akustisk helhet, en gestalt. Sammanlagt har markattorna 38 ord i sin vokabulär har en forskare räknat ut. Tillsammans med gester och svansförning räcker det långt för att klara de kommunikationsbehov som finns.

”Det är en enastående fördel att tidigt erövra språkets elementära byggstenar”

Men markattorna kan inte med sitt begränsade språk berätta för varandra om saker som hänt tidigare, gemensamt begrunda flockens historia, de kan inte i samverkan planera framåt i tiden, inte tala om det som är bortom horisonten. De är, kort sagt, med sitt begränsade språk bundna till här och nu, innestängda i sitt trånga semantiska fängelse bakom den omedelbara situationens oöverstigliga murar. Och därmed finns inga förutsättningar för en kulturell evolution. Språket har inga byggstenar, ty ”alfabetets användning anar aldrig aporna”.

© H Bjurling/johnér bildbyrå

Ett människobarn prövar ända från början språkets hemliga nycklar. Med det snabbt ökande ordförrådet framtränger en segmentering som en tvingande nödvändighet. Den egna artikulationen skärps och distinktioner mellan minimala par, som bil och pil, blir allt klarare.

VAD DEN ANDRE VET OCH INTE VET

Men språket är inte bara en fråga om struktur. Det handlar om en allt effektivare kommunikation mellan människor, där det är fråga om inlevelse, koordinerad uppmärksamhet, komplementaritet, förmåga att ta varandras roller, att leva oss in i varandras tankar, känslor och avsikter, att förstå vad den andre vet och inte vet.

Ett av de första stegen på vägen mot denna djupa ömsesidighet är när det lilla barnet börjar ana att det är ett kraftcentrum, att det har kontroll över sina egna rörelser, att det har intentioner. Från denna gryende insikt om det egna självet är det inte långt till att förstå att andra individer också har avsikter. Här har vi kanske också ursprunget till den fantastiska kulturella evolution som äger rum bland människor. Den som anar en intention bakom ett stycke flinta, den som förstår att tillverkaren hade en avsikt, kan också gå vidare och förbättra verktyget. Människor kan också förmedla sina avsikter språkligt. Så kan man i samverkan bygga vidare på tidigare generationers rön och konstruktioner. Ingen sådan kulturell evolution kan observeras bland andra varelser.

Ett avgörande steg i barnets tidiga utveckling är när barnet kan samordna sin uppmärksamhet med en vuxen. Att utröna var mamman fäster blicken och med sina egna ögonrörelser nå samma objekt är en anmärkningsvärd prestation rent informationstekniskt. Men det viktigaste är att den samordnade uppmärksamheten innebär att barnet och den vuxne fyller sina sinnen med samma innehåll, har en gemensam upplevelse. Här har vi grunden, förutsättningen för all kommunikation. För att säga något begripligt till en annan människa måste jag ha en föreställning om vad den andre vet och inte vet. Som lyssnare måste jag också kunna leva mig in i talarens situation, ta hans/hennes roll, förstå vilka avsikter han/hon har.

I en undersökning jämförde man förmågan att förstå teckenspråk hos två grupper av döva ungdomar. Den gruppen bestod av individer som varit helt döva sedan födelsen men som växt upp hos hörande föräldrar. Först i 4-5-årsåldern upptäckte man att de var döva. Då fick de systematisk undervisning i teckenspråk. Den andra gruppen bestod av individer som hörde helt normalt fram till 4-5-årsåldern, då de drabbades av en virusinfektion som gjorde dem helt döva. På samma sätt som den första gruppen fick de nu syste-

matisk undervisning i teckenspråket. De som levt i en språklig gemenskap under det första skedet i livet blev avsevärt bättre i teckenspråket än den första gruppen, trots att detta språk var ett andraspråk för dem. Vi kan alltså här se hur viktig den tidiga språkliga interaktionen och delaktigheten är.

Samordnad uppmärksamhet, pekande, kommunikationslekar, muntliga berättelser och sagoläsning blir viktiga moment i utvecklingen av förmågan att leva sig in i andras föreställningsvärd.

På senare år har forskningen om barns ”theory of mind”, deras föreställningar om vad andra kan ha i sina tankar, varit intensiv. Så här kan en typisk uppgift utformad som en tecknad serie se ut: två flickor, Anna och Lisa, leker i ett rum med var sin ask, en röd och en grön. Lisa har dessutom en vacker kula som hon leker med. Så måste Lisa lämna rummet och lägger då sin kula i den röda asken. Medan hon är borta passar Anna på att flytta Lisas kula från den röda asken till den gröna asken. Lisa kommer tillbaka, och nu frågar man ett barn om vilken ask Lisa kommer att titta i. Barn som är äldre än fyra år brukar säga att Lisa naturligtvis tittar i den röda asken, eftersom det var där hon hade lagt den. Yngre barn säger att Lisa kommer att titta i den gröna asken eftersom det är där som kulan ligger. Det senare svaret avslöjar således att barnet inte kan leva sig in i Lisas situation, inte kan ta Lisas roll. Många studier med liknande uppgifter har visat att särskilt barn med autistiska drag har stora svårigheter. På senare tid har man också funnit att döva barn tillhörande föräldrar också har försenad utveckling av ”theory of mind”. Uppenbarligen har dessa barn saknat en viktig typ av språklig och kommunikativ stimulans under livets tidiga skede.

Så kan vi sammanfatta vår korta översikt av en av livets allra viktigaste perioder. De tidiga förutsättningarna för god språkutveckling inrymmer:

- Tidig och trygg anknytning
- Tidig exponering för språk
- Tidig kommunikation med samordnad uppmärksamhet
- ”Theory of mind”

Barns uppväxtvillkor angår oss alla. Och vi kan alla påverka dessa villkor!

© PM Persson/Johner bildbyrå

SARA KADEFORS

Som ung höll Sara mycket på med teater. Efter att ha sökt till Scenskolan, men inte kommit in, utbildade hon sig till journalist på folkhögskola. Har alltid tyckt om att skriva men arbetade först med radio under flera år. Skriver nu film- och TV-manus. Debuterade som författare 2001 med boken ”Långlördag i city”. För ungdomsromanen ”Sandor slash Ida” belönades hon 2001 med August-priset.

”Äntligen var jag upptäckt och fick hjärtklappning”

Många av er vet nog inte vem jag är, men jag kallas numer författare. Jag har svårt att identifiera mig med det, även fast jag i högsta grad arbetar med språk; med TV, film, böcker och teater.

Att komma igång med skrivandet tog väldigt lång tid för mig – en väldigt lång väg. Man måste själv våga tro att man har något att berätta, något som människor kan ta till sig.

Många ungdomar kommer fram till mig när de läst min ungdomsbok ”Sandor slash Ida”. För de flesta visar det sig vara deras första bok. Det gör mig fruktansvärt glad och stolt att de har kommit in i läsandet genom min bok. Det är häftigt och roligt att läsa om man bara får rätt bok i handen.

Mitt eget förhållande till litteratur har påverkats av min far som är extremt litteraturintresserad. Ibland citerar han kända verk och tycker att man ska veta

Sara Kadefors talade om hennes brokiga väg till författandedebuten och därmed hur snårig själva behandlingen av språket kan vara innan man lyckas nå ända fram.

© P Rödahl/johnér bildbyrå

vem som skrivit vad. Gör man inte det känner man sig korkad och det gjorde jag en del som ung. Men han läste länge högt för oss, även långt efter att vi lärt oss att läsa, vilket var väldigt fint. Fast det var förstås bara böcker med manliga karaktärer som tilltalade honom, inga som jag riktigt kände att jag kunde identifiera mig med. Eftersom det var så viktigt med böcker i vårt hem fick jag lust att göra tvärtom, jag revolterade genom att sprattla och sjunga och drömma om att bli stjärna.

I det lilla samhället utanför Göteborg där jag växte upp längtade man hela tiden bort. Det fanns inget att göra och man drömde bara om att bli befriad och få komma in till stan. Jag älskade att skriva och i skolan tog jag mig verkligen an uppgiften som den egna berättelsen om ''Mitt sommarlov'' med stor frenesi. Varje gång jag fick tillbaka mitt verk stod det alltid; ''men Sara, hur ser det ut?''. Min handstil är inte speciellt snygg, men det var synd och onödigt att det alltid var den första kommentaren. Min fantasi eller förmåga att vilja berätta uppmuntrades aldrig.

En dag blev jag i alla fall befriad. Kom till staden, till Göteborg. Väl där gjorde jag inte mycket annat än att festa, lyssna på musik och träffa kompisar. Efter gymnasiet handlade allt om att tjäna pengar så att man kunde åka ut och resa jorden runt.

Men i 23-årsåldern kände jag att jag måste göra någon typ av val för att slippa känna ångest inför arbetet. Jag gjorde en lista på olika saker som jag tyckte att jag var bra på. Högst kom min sociala kompetens - att träffa människor. Det är otroligt intressant med människor, att få ge sig in i deras verklighet. Ett tag så tänkte jag bli psykolog eller journalist, men mina betyg räckte inte till. Jag började på en journalistutbildning på folkhögskola. Där fick jag mitt första möte som vuxen med en författare på en av kurserna. Vi fick till uppgift att skriva en novell och när materialet skulle gås igenom valde han mitt material av alla. En sekund trodde jag att jag var upptäckt och fick hjärtklappning! Men sen började han läsa upp avsnitt jag skrivit och skrattade under tiden. Han använde helt enkelt min novell som ett avskräckande exempel på hur man inte ska skriva.

TRÖTT PÅ MIG SJÄLV

Jag la ner alla ambitioner på att skriva och började inrikta mig på att tala. Fick jobb på Sveriges Radio och stannade kvar där i 7-8 år! När jag fick mitt första barn 1996 fick jag för första gången på länge tid till att tänka när jag satt och ammade. Då dök tankarna och frågorna upp... Vad var det jag höll på med? Jag kände mig oerhört trött på mig själv, arbetet och insåg hur stressen förändrade mig till en personlighet som jag

inte tyckte om. Vad vill jag göra då? Och så gjorde jag en ny lista över saker jag kunde tänka mig. Psykolog hamnade överst igen. Men fem år på universitet, tjocka böcker på engelska kändes inte lockande. Då får jag väl använda mig av något jag lärt mig när jag arbetat inom radio och media - nämligen att berätta!

”Han använde min novell som ett avskräckande exempel på hur man inte får skriva”

Jag började skriva manus för både TV och film. Det blev aldrig något resultat – av flera anledningar. Frusterande med att skriva manus är att många vill förändra ens manus - ur en kommersiellt synvinkel. Det var så många människor som skulle tycka - ändra årstider och ändra kön - så till slut gick det man ville berätta från början förlorat.

Till sist bestämnde jag mig för att använda ett av mina refuserade manus och skriva om den till bok. Boken blev förstås refuserad av flera förlag och färdiga uppstencilerade brev kom tillbaka utan några personliga kommentarer. Men en riktig människa hade faktiskt läst min bok och skrivit ett handskrivet brev! Då bestämde jag mig för att tro på att det skulle kunna bli något av min historia. Jag skrev om den och det blev boken ”Långlördag i City” som kom ut våren 2001. Detta gjorde att jag fick självförtroende att våga tro på att jag kunde uttrycka mig.

JAG JOBBADE HÅRT

Jag tog tag i ett av mina refuserade projekt som låg i min låda och som skulle ha blivit tv-serie, men som blev nedlagd. Jag tyckte så mycket om historien om Sandor och Ida, två tonåringar med varsin problematik, båda från olika städer i Sverige och med stora behov av att kommunicera. Jag jobbade hårt. Skrev om och bearbetade mycket. Och ju längre in jag kom i historien desto bättre blev texten. Jag försökte skriva på ett sätt som jag trodde skulle tilltala unga så att de inte tröttnar och lägger boken ifrån sig. När den fick August-priset så kändes det lite som en revansch.

När jag började var jag helt inriktad på att skriva en diskbänksrealistisk bok med starka känslor och Hollywood-ingredienser och det är inget jag backat för. Det märks att boken har berört för jag har fått många brev, ibland adresserade till Sandor, till Ida eller till mig. Det är självklart att man hittar idéer i sina egna minnen och erfarenheter och i mitt fall har boken präglats av en brevväxlingsrelation som jag hade med en kille i tio år. När han en gång ville besöka mig blev det för mycket, jag höll mig bortrest. Jag var så rädd att vara fel, töntig eller att det skulle bli

fel. Nu har vi träffats som vuxna, han tog kontakt sedan han läst om hur jag inspirerats av vår brevväxlingsrelation. Det var ett härligt möte och han kunde väldigt tydligt berätta för mig vem jag var när jag var ung.

Vägen att hitta sin egen röst och sitt språk är inte särskilt spikrak, men i mitt fall har den gått via brev och möten med människor.

© H Bjurling/johnér bildbyrå

CATHARINA GRÜNBAUM

Trodde en gång att hon skulle bli svensklärare, men hamnade på Svenska språknämnden och därefter som språkvårdare på Dagens Nyheter. Hon lever med svenska språket, både dagens och det förgångnas. Utöver sin dagliga gärning med språkarbetet på Dagens Nyheter föreläser hon och skriver språkspalter. Artiklar och språkråd finns att läsa i böckerna ”Strövtåg i språket” (pocket 2003), ”I sällskap med språket” (2000) och ”Språkbruket” (pocket 2004).

”Kräver ungdomar ett eget språk?”

Finns det över huvud taget något som kan kallas ungdomsspråk? Ett språk som utmärker just ungdomar? Språkforskarna anser det. Men de visar samtidigt att det finns en rad olika varianter av ungdomars språk. Ungdomar i invandrarförorter som Rinkeby och Rosengård talar inte på samma sätt som ungdomar på Lidingö eller i Torsby. Och invandrarungdomars sätt att tala i Rinkeby och Rosengård skiljer sig också åt – fast de samtidigt är lika.

Ungdomar talar fortare än vuxna – och kortare. De släpper in varandra oftare. De samtalar, håller inte monolog. Och de blockerar inte varandra med ”ääääh” och ”ööh”, vilket vuxna män i ledande ställning är bra på. Att de inte artikulerar lika tydligt som vuxna har med taltempot att göra. När vuxna säger att "folk artikulerar mycket sämre nu för tiden" kan det bero på att de själva talar långsammare än när de var unga och att de faktiskt hör sämre. Unga å sin sida behöver inte artikulera tydligare än de gör för att förstå varandra. De hänger med ändå.

Vad som döljer sig i ungdomarnas, inte minst invandrarnas språk, gav Catharina Grünbaum en färgstark beskrivning av i sitt anförande. Det stötiga talflödet som präglar unga invandrares svenska har också i en lättare form smittat av sig på andra ungdomar, berättade hon bland annat.

Ungdomars sätt att återberätta skiljer sig också från vuxnas. De spelar upp scener istället för att bli så omfattande som vuxna ofta blir. ”Å när jag sku gå, han ba: ’Kan du jobba ett tag till’, å ja ba: ’Oh shit’, fast de sa jag inte, ja ba: ’Okej’, vad skulle jag säga..., men faaaan...”. De uttrycker sig också mycket med citat från sin samtid, mest från musiken, lite ironiskt: ”Å ja ba: Främling, vad döljer du för mig …”

INTE ETABLISSEMANGETS SPRÅK

I ungdomars språk frodas också slang och nyord, ord från amerikansk ungdomskultur och nybildade svenska ord eller ord inlånade från invandrarkulturer. Så har det alltid varit – redan vid 1900-talets början talade förtjusta eller förfasade lyssnare om "Söderamerikanska". I dag är det på ungdomssidorna – nöje, skivrecensioner – som många nya ord introduceras: *hajpad, softa, hardcore, sunkig, dissa, cred*... Det är också här vi först möter nya anglicismer som *spendera två dagar i Åre*, liksom inhemska nyheter som *typ* i sammanhang som: Ska du ut i kväll? Ja, typ. – Jag var ute till typ tre. Det är i ungdomars texter vi möter nyheter som *jag stör mig på* – som inte har mött något motstånd – och *ta självmord* och *ta abort*, som betraktas som icke vuxet språkbruk.

Nytt i ungdomsspråket är det skrivna språk som används när de chattar med okända på nätet. Det är intressant för har de inte tillgång till sådana drag som annars skiljer deras språk mest från det vuxnas, nämligen tonfall, härmning och ansiktsuttryck. Följaktligen måste de vara observanta så att de säger till när de skrattar, när de är bitska, ironiska, ledsna, och det gör de dels genom koder som ROFL (Rolling on the floor laughing) eller ASG (Asgarv), eller genom smilisar, figurer som man kan göra med den vanliga teckenuppsättningen. Hög röst uttrycks med versaler. Ibland måste de ge en situationsbeskrivning, så att yttrandet får ett vettigt sammanhang. Denna observans skapar givetvis en viss språklig medvetenhet.

De som hyser oro för att ungdomsspråket ska bli det nya språk som ersätter de härskande generationernas svenska kan nog ta det ganska lugnt. Ingen talar ungdomsspråk hela livet. Då vore det ju inte ungdomsspråk. Styrkan och lockelsen i ungdomars språk är just att det är deras och inte etablissemangets.

Vad kommer att överleva den dag ungdomarna inte är ungdomar längre? Vokalerna ä och ö med öppet götamålsuttal har till många äldre uppsvenskars fasa tagit sig norrut. Det gamla stockholmska djuret *re:v* har tycks vara på väg att trängas undan av en *rä:v*, med samma ä-ljud som i *bä:r*. Det är uttal som kan följa med individen resten av livet. Det stötiga tal-

flödet som präglar unga invandrares svenska har också i en lättare form smittat av sig på andra ungdomar, och det kan bli ett bestående drag. Slang- och vardagsorden är det svårt att uttala sig om. Ju mer de vandrar från talspråket till tidningarnas nöjessidor, desto starkare blir deras ställning, och fortsätter de sedan in i striktare sammanhang blir de etablerade.

Hajpad kan nog överleva och *sunkig* hoppas jag gör det. Mycket av det ungdomsspråk som talas, mejlas eller rappas är heller inte till för allmänt bruk var som helst i samhället. Det är och ska vara ett språk för invigda. Det är också ett språk med följer med i tidens ström, flyktigt och föränderligt. De flesta ungdomar, i alla fall de som har vuxit upp med svenska som modersmål, är kapabla till en betydligt mer konventionell svenska när de behöver ta till en sådan.

ATT ERÖVRA ETT SPRÅK TAR TID

"Kräver ungdomar ett eget språk?". Mitt svar är: Inte från de vuxnas sida. Vad vi vuxna har att göra är att visa vilka möjligheter vuxenspråket erbjuder, vi ska visst använda svåra ord och begrepp men på ett sätt som gör att orden förklaras av sig själva. Vi ska bjuda in till förståelse o utvidgning av världen, så att unga människor lär sig att uttrycka sig, få ordning på sina tankar, sätta ord på känslor, formulera argument. Det är viktigt om man ska kunna delta i det offentliga samtalet. Att erövra ett språk tar tid, och det gäller även modersmålet.

I den parlamentariska utredningen ”Mål i mun”, som kom år 2002, konstateras att alla ska ha rätt till språk: svenska, modersmål (om det är ett annat) och främmande språk. Utan ett fungerande språk blir vi utan röst i det offentliga samtalet. Att medborgarna i ett samhälle behärskar ett språk för att kunna uttrycka fakta, åsikter och känslor även utanför den trängre kretsen är en förutsättning för verklig demokrati.

”Styrkan och lockelsen i ungdomars språk är just att det är deras och inte etablissemangets”

Vi vuxna måste bidra till att inte låta språkutvecklingen gå alltför fort – då tappar vi kontakten mellan generationerna. Om vi låter vissa delar av språket falla i träda kommer det att dö och då förlorar vi en del av vår identitet.

Barn och ungdomar är faktiskt inget gåtfullt folk. Beppe Wolgers var underbar på många sätt men där hade han fel. Barn och ungdomar är en stor skara individer och var och en har sitt eget språk – även om vi kanske tror något helt annat när vi hör dem i flock på bussen.

© P Laurell/johnér bildbyrå

Avslutande samtal mellan Ingvar Lundberg, Catharina Grünbaum och Eric Carlgren – under ledning av Sven Strömberg

• Sven Strömberg

Våra gäster i debatten är två av dagens föredragshållare, Ingvar Lundberg och Catharina Grünbaum. Dessutom hälsar vi Erik Carlgren, chef för barn- och utbildningsfrågor i Nyköpings kommun, välkommen att delta i samtalet.

Enligt Bo Holmberg handlar "Det goda livet i Sörmland" ytterst om demokrati och alla människors lika värde. Språket är väl om något en demokratifråga. Att läsa och att förstå är öppningen till ett demokratiskt samhälle.

• Ingvar Lundberg

Jag har en bild här, ett konstverk av Falkenburg, med ett stort rum med människor. En man står vid en silltunna i ett gammalt magasin som är fullt med böcker. Jag ser bilden som upptakten till det demokratiska genombrottet. Människorna har samlats i hemlighet för att på egen hand tolka en text där tolkningsföreträdet tidigare legat på kyrkan. De granskar och läser sina böcker och ser alternativa tolkningar. Det är fascinerande att i denna bild se hur läsningen är en del av upptakten till demokratins genombrott. Så är det också med folkrörelser; nykterhetsrörelser, arbetarrörelser, fackföreningsrörelser, politiska rörelser. Allt handlar om människors förmåga att läsa och tolka texter.

För inte så länge sedan samlades dissidenter på hemliga platser och läste hemliga stenciler. I detta fanns en sådan spängkraft att den väldiga muren genom Europa rämnade. Jag hävdar bestämt att läsande är själva basen och näringen för demokratin. De som faller utanför har svårt att vara delaktiga. Dessvärre är det så att cirka tjugo procent av den vuxna befolkningen läser så illa att de inte med behållning kan tillgodogöra sig texter av kritisk betydelse för delaktighet och utveckling av en demokrati.

• Sven Strömberg

Catharina, du har tangerat demokratiska frågor när du berättade om vikten av att kunna läsa och tillgodogöra sig språk. Även tidningen vårdar uppgiften att hålla en demokrati levande.

• Catharina Grünbaum

Ja, och tidningen ska samtidigt spegla samhället och använda ett språk som medborgarna kan känna sig delaktiga i.

En stor tidning som Dagens Nyheter, liksom andra stora dagstidningar, får inte bli så elitistisk att folket hålls utanför. Samtidigt som de håller en avancerad diskussion igång måste det ske på ett språk som är begripligt.

Tidningen har ett folkbildande ansvar att upplysa om vad begreppen innebär och vilka termer man använder för att uttrycka dem.

Skolan har en väldigt viktig roll här och ibland undrar jag vad som hänt. Den tidiga arbetarrörelsens mål var ju att höja den arbetande befolkningens kunskap i läsning och skrivning. Det fanns exempelvis litterära cirklar och det fanns ABF. Man förkovrade sig också i att hålla offentliga anföranden, att klara stadgar och sådant. Man hade

möten i skogen där man stod i talarstolar och övade sig för att så småningom stå upp i riksdagen och tala för sin sak. Den attityden har försvunnit. Nu begär man inte av ungdomar att de ska stå upp och tala för sin sak längre och jag tror man släpper dem allt för tidigt och alltför lätt.

• Sven Strömberg

Det här är intressant. Jag har egna erfarenheter eftersom jag bott utomlands och haft barn i amerikansk skola. Varje dag i kindergarten fick de stå upp och "show and tell" inför klassen om ett föremål. Att stå upp och tala inför en publik och kunna uttrycka sig fick de med sig från de allra första skolstunderna. Varför finns det inte sånt här?

• Eric Carlgren

Eller så finns det! Men jag skulle först vilja gå tillbaka lite. För ett tag sedan kom en rapport över 34 utvecklade länders resultat i läs- och skrivfärdigheter världen över. Sverige ligger tillsammans med Finland som nummer ett. Samtidigt vet vi hur läs- och skrivförmågan försämrats jämfört med för tio år sedan. Svenska ungdomar, fjärdeklassare, läser långsammare, har svårare att tillgodogöra sig och ta till sig skönlitteratur idag. Ena stunden kan man slå sig för bröstet och tycka att vi är ju bäst, men i ett historiskt perspektiv har det blivit sämre. Ett annat dilemma är den oerhört stora omvandlingen i vårt samhälle. Jag tänker på det vi fick höra tidigare om språket och språkutvecklingen. Det var en härlig bild vi tidigare såg, den på kvinnan som ammade sitt barn och samtidigt läste en bok högt. Idag har inte barn och ungdomar samma språkträning som förr med sig till skolan. Det finns en förväntan att skolan ska reparera den skadan och där har nog skolan en av sina absolut största utmaningar. Vi kan inte med mindre än att vi radikalt lägger om skolans sätt att arbeta, kompensera det som inte längre sker hemma.

Själv ryser jag när jag läser rapporter om hur få minuter per dag vuxna pratar med sina barn. Om man inte pratar, hur ska man då utveckla sitt språk om man inte heller läser högt?

I skolan växer klyftan mellan dem som skolan fungerar bra för, cirka 80-85 procent av eleverna. Övriga 15 procent blir faktiskt successivt "sämre". Det vi kallar för att marginaliseras, och här ligger ett enormt demokratiproblem. Vi kan inte fortsätta bygga upp ett samhälle där vi ställer så stor del av ungdomsgruppen utanför möjligheten att delta i den offentliga samtalet. Men det är det vi gör!

• Sven Strömberg

Har skolan för stora förväntningar på barnen när de kommer in i skolsystemet? Har föräldrarna svikit redan i fosterstadiet?

• Ingvar Lundberg

Det är klart att föräldrarna sviker, det vågar jag påstå. I en undersökning från Kansas har man studerat barn från åtta månaders ålder en timme varje månad och tagit stickprov i hemmen på hur föräldrarna kommunicerar med sina barn. Man har funnit drastiska skillnader mellan olika hem. I de hem där föräldrar är någorlunda högutbildade har barnen när de är tre år gamla fått höra 35 miljoner ord. I lågutbildade hem har vissa barn fått höra i genomsnitt tio miljoner ord. Det är en enorm skillnad. Det är inte vilka ord som helst heller. Tio miljoner ord med åthutningar, tillsägelser och disciplinerande markeringar. Många av de andra fick i

© PM Persson/johnér bildbyrå

sina 35 miljoner ord höra ord med uppmuntran, uppskattning, beröm. Det handlar också om barnens självbild. Det är uppenbart att när man kommer till skolan med så stora skillnader i förutsättningar har skolan en formidabelt svår uppgift. Men jag hävdar bestämt att den inte är omöjlig. Det är inte så att vi ska ge tappt och säga att det är kört, vi har alla möjligheter att fortsätta en god utveckling.

• Sven Strömberg

Måste inte skolan anpassas till de grundförutsättningar som finns i samhället idag, till de förutsättningar barnen har att ta till sig språket?

• Eric Carlgren

Jo, självklart måste skolan förändras och anpassas och så sker också på många ställen. Man kan inte prata om skolan idag som om det vore en skola eller ett skolhus.

Skolan i Sverige består i stort sett av lika många olika skolor som det finns skolbyggnader. Det finns många och mycket goda exempel på hur man arbetar på ett radikalt, strukturerat och medvetet sätt när det gäller språkbruk och språkutveckling. Häromdagen kom en av rektorerna i stan förbi och sa: ''Det är så konstigt när jag tittar på femteklassarna. Flickorna är ju rätt duktiga på att prata, men pojkarna har bara kommit med ett slags stackatospråk, det är som om de har blivit hypertextpratande".

• Sven Strömberg

Varför är det så?

• Eric Carlgren

Det kan vi lägga ner mycket energi på att fundera över men jag har inget svar på det. Jag kan bara konstatera att det är en massa olika faktorer runtomkring oss som påverkar skolan. Skolan måste hela tiden hitta nya strategier. För det är alldeles riktigt, vi får inte ge upp. Det demokratiska uppdraget är enormt stort.

• Ingvar Lundberg

Ett kort tillägg bara. Jag har den bestämda uppfattningen att det spelar en viss roll hur undervisningen läggs upp i skolan. Teaching makes a difference, då är frågan vad har lärarna för utbildning för att hantera detta?

Vid många av lärarhögskolorna bryr man sig inte om att följa forskningen på det här området. I den här församlingen har vi klart för oss att en av skolans allra viktigaste uppgifter är att se till att barnen lär sig läsa och skriva ordentligt. Det innebär också att lärarna måste vara utbildade att klara detta. Men som lärarutbildningen ser ut idag finns det inte mycket utrymme och inte heller mycket kompetens bland lärarutbildarna. Det är ett bekymmer som vi måste försöka hitta en lösning på.

• Sven Strömberg

Vad är det för språk vi ska värna om? Du talade om ett nytt ungdomsspråk.

• Catharina Grünbaum

Vi ska dels värna om ett gemensamt språk men också om ett språk som är rikt och uttrycksfullt. Många tror att språkvård handlar om att skydda språket mot en massa olämpligt inflytande. Språkvård är snarare att försöka göra ett språk så användbart som möjligt. Undervisning i svenska som går ut på att rätta ungarna så fort de gör fel gör ingen glad eller mer benägen att uttrycka sig. Det viktigaste är egentligen att skapa en rik språklig repertoar hos både barn och ungdomar och vuxna människor.

• Sven Strömberg

Ska man sträva efter att det ska vara ett etablerat vackert vårdat modersmål, grammatiskt riktigt, eller ska man som Fredrik Lindström i "Värsta språket" acceptera att språket anpassas till tiden?

• Catharina Grünbaum

Ord har bytt betydelse genom hela historien och det är språkbrukarna som avgör när det sker. Idag har vi en ganska omfattande språkvård i hela Norden och det händer faktiskt att språkvårdarna styr lite ibland så att man inte får en olycklig utveckling av ords användning.

Betydelseförändringar spelar egentligen ingen roll, däremot är begreppsbildningen viktig för vårt tänkande. Det riskerar ju att bli lite förvirrande annars.

• Sven Srömberg

Tycker du att språket har utarmats på sistone?

• Ingvar Lundberg

Nej, jag tror tvärtom att det har blivit rikare allteftersom komplikationerna i samhället växt. Men jag skulle vilja hävda att språk ska vara adressatrelevant, det vill säga, det ska vara anpassat till den situation man befinner sig i.

En viktig dimension är när vi så att säga fjärmar oss ifrån den omedelbara situationen och bryter oss ut ur det trånga semantiska fängelset av här och nu, och talar om det förgångna och planerar inför framtiden. Helt enkelt frågor som är mera generella och abstrakta och där adressaterna inte är några konkreta entydiga personer både nu och i framtiden och på andra platser. Den typen av språkanvändning behöver man öva mycket. Jag är inte säker på att skolan i tillräcklig grad uppmärksammar denna dekontextualiserade språkliga kod.

• Sven Srömberg

Ibland får vi uppfattningen att skolan har ett förråat språk. Pojkarna kallar flickorna för hora och håll käften är ett vanligt uttryck. Hur ser skolan på det?

• Eric Carlgren

Bortsett från den språkliga sidan så är det en värdegrundsfråga. Frågan är hur vi respekterar och möter varandra och då är det inte acceptabelt på något som helst sätt att ha en förråad och nedvärderande stil på skolorna. Det är samma sak som i värsta fall yppar sig som mobbning och det måste självklart motarbetas.

Jag tänkte få svara på din fråga om hur man lär sig tala i skolan i dag. Jag tror att man idag i skolan lär sig att tala mycket mer och bättre än man gjorde i den gamla skolan för 10-15 år sedan eller längre. För många barn och ungdomar är det rätt enkelt, naturligt och självklart att prata inför grupp. Det hänger kanske ihop med att skolan jobbar mycket med enskilda arbeten och presentationer. Det muntliga tror jag har gått fram på ett annat sätt än vad det skrivna språket har. Att lyssna har också med språket att göra och det är lika viktigt som att kunna tala; att kunna ta emot ett budskap. Där ser jag kanske ett dåligt samvete skolan har ibland.

• Sven Strömberg

Hur ska man då öka läsandet och därmed kunskapen och värna om demokratin som det är så bristfälligt ställt med på vissa håll?

• Ingvar Lundberg:

Det är en enormt stor och svår fråga. Först bara en kort kommentar. Jag bekräftar gärna den bild du ger att studenterna blir allt frimodigare och säkrare i sina framföranden. Jag vill också erinra om att ungefär tjugo procent av alla människor har en ängslan att framträda. Där borde kanske skolan och universiteten vara mer uppmärksamma.

För det första kan man konstatera att läsning är en färdighet. En färdighet uppnår man bara efter omfattande övning och för att bli en bra läsare måste man läsa minst 5000 timmar. Så vi hamnar lätt i en ond spiral om man är dålig på att avkoda ord. Man läser så knaggligt och trögt att man får inte ut någonting av det och vill då lämna läsandet. Vi måste se till att alla uppnår ett rimligt flyt i läsningen. Först då kan man hoppas att eleverna blir fascinerade och fångade. Vi fick ett vackert exempel förut av Sara hur hennes bok grep tag i sina läsare. Det gäller att inse att man inte ska trakassera unga människor med sånt som inte angår dem och det är en svår konst.

• Sven Strömberg

Det är en fruktansvärd hård konkurrens med TV-spel, TV-kanaler och snabba klipp och sådant. Det finns liksom ingen ro hos barn och ungdomar att sitta ner och läsa. Hur kan man överhuvudtaget bryta detta?

• Catharina Grünbaum

Jag har ingen universalmetod. Ibland får man läsa i rapporter från besjälade skolbibliotekarier som berättat om hur de genom högläsning lyckats ropa in stökiga ungdomar med läs- och skrivsvårigheter och hur högläsningen av böcker övergått till trevande läsförsök som i lyckliga fall lett till fortsatt läsning. Jag tror vi behöver ett antal besjälade människor på skolorna och inte bara program.

• Eric Carlgren

Två såna själar sitter precis här ibland oss driver ett läsprojekt i Nyköping sedan ett par år. Om jag skulle sammanfatta det kan jag säga så här: Det gäller att eldsjälar lär skolan att hitta lusten till läsning. Det ska vara skoj att läsa och det är lusten man fastnar för i början. Men det krävs att man i våra kommuner runtom i landet ger eldsjälarna en arena som kan stötta alla lärare att hitta det där som är lustfyllt. I läsprojektet i Nyköping mäter vi elevernas läsförmåga innan ett projekt startar, går sedan tillbaks och mäter den ett läsår senare. Då ser vi en dokumenterad och kraftigt förbättrad läsförmåga. Det är ett mycket gott tecken på att vi kan göra en massa saker i skolan om vi vill och satsar.

• Sven Strömberg

Är ni oroliga att vi håller på att tappa någonting, en viktig del i vårt samhälle? Är det ett klassystem med de som kan föra det offentliga samtalet och de som inte klarar av det?

• Ingvar Lundberg

Om fyrtio procent av LO-kollektivet inte läser en enda bok över huvudtaget så är det det. Om man har antagandet att man blir klok av att läsa en bok så är det lite bekymmersamt. Vi lever i en värld av rastlöshet, häftighet och ansträngd tidsbudget. Leksaksindustrin hakar på nöjesindustrin och barnen blir allt mer krävande. När de kommer till skolan ska fröken vara ”stand-up-comedian” i världsformat om det ska duga…

Skolan måste inse att den har en nisch i denna oroliga värld där man kan stanna upp och läsa ett gott stycke litteratur och samtala om de viktiga tingen som döden, livet och solidaritet. Där tror jag vi kan öppna för att göra någonting.

• Sven Strömberg

Är du oroad?

• Catharina Grünbaum

Jag är inte särskilt oroad för svenska språket i sig. Det som nu upptar språkvetarnas tid kallas domänförlust och det är att engelskan håller på att ta över hela kunskapsområden. När alla avhandlingar och terminologier skrivs på engelska inom medicin, samhällsutveckling bland andra finns en oro för att de motsvarande svenska orden försvinner ut ur det offentliga samtalet. Då kommer vi att se ännu större klyftor i samhället mellan den elit som behärskar engelska, det vetenskapliga språket och de andra som ohjälpligen ställs utanför.

När det gäller det svenska språket så tror jag att det överlever på ena eller andra sättet. Det är faktiskt klyftorna som tilltar. Den stora gruppen invandrarungdomar är det inga som helst problem med, men det finns stora grupper som inte kommer in i det svenska samhället och som inte intresserar sig för samhällsfrågor. De tar heller ingen plats i det demokratiska systemet för de har inget språk att uttrycka sig med och de bryr sig inte om det. Och det är allvarligt.

• Sven Strömberg

Så hur man än vrider och vänder på det är det skolan som hamnar i fokus för att fostra och ställa till rätta och få fram ett språkligt vetande?

• Eric Carlgren

Skolan kommer för all tid framöver att ha ett allt större och övergripande ansvar i språkutvecklingen. Skolan måste bli kompensatorisk för hur familjeförhållanden ser ut, hur man talar hemma, hur mycket man tittar på TV och ägnar sig åt internet och spel. Därmed blir det gemensamma skolsystemet både fostrans- och utvecklingssystem för våra barn utan att vi kanske egentligen tänkt så från början.

• Sven Strömberg

Men är skolan redo för det nu idag?

Eric Carlgren:

Skolan är inte fullt utvecklad för det men jag känner ingen oro för svenska språket. Vi går mot ett mer komplext samhälle och det kommer nog hela tiden att uppstå nya ord i snabb takt. Än så länge har vi en stor grupp lärare som tar hand om barnen i ett, två och tre år i skolan. De arbetar med läskodning och tillhör en generation som utbildats i hur man gör just det. Nästa generation lärare får inte denna kunskap i lärarutbildningen och vi kommer att få lärare med betydligt sämre kunskaper om avkodning för läsning. Det är jag orolig för.

• Sven Strömberg

Hur viktigt är det att vi debatterar det här? Du som professor emeritus kan väl ge oss en prognos för framtiden om hur språket och utvecklingen kommer att påverka oss?

• Ingvar Lundberg

Min ålder och erfarenhet ger mig ingen privilegierad position för att spå framtiden. Hur det kommer att utvecklas hänger ihop med vilken läggning man har. Jag är optimist, jag tror att tillräckligt många människor med inflytande och makt börjar bli varse de här frågorna. Det kan möjligen innebära att man vidtar väl underbyggda åtgärder för att förbättra situationen. Jag tror de flesta är brinnande övertygade om att vi måste göra ett allvarligt försök. Vi kan inte acceptera en utveckling där 30-40 procent av befolkningen står utanför.

• Sven Strömberg.

Delar ni andra den optimistiska synpunkten? Ni kan få var sitt slutord.

• Eric Carlgren

Självklart är jag optimistisk, men jag tror det kommer att finnas saker i vår framtid som vi inte riktigt tänker på, och det är den enormt tekniska utveckling som sker. Just nu är vi inne i en teknisk fas där vi missgynnar de som inte kan stava till exempel. De kan inte ens hämta information på internet, för dess adresser kräver att varenda bokstav är rätt. Om tio år kanske vi pratar med datorerna och då kan man komma förbi skrivandets problematik genom att använda talet och då är arenan helt plötsligt ny igen.

• Catharina Grünbaum

Optimist måste man väl vara och jag hoppas på tätare kontakter mellan forskning och utbildning. Det finns kolossalt mycket forskning kring lässvårigheter, lästillägnande, språktillägnan och så vidare. Hur får man det att sippra ner i lärarutbildningen? Jag har en känsla av att lärarutbildningen just nu ligger lite för fäfot.

• Sven Strömberg

Tack så mycket! Vi har tangerat många olika frågor men slutar ändå i ett optimistiskt slutackord.

Jag ber att få tacka så mycket för er medverkan kring dagens seminarium och förklarar härmed dagens språktematiska övning avslutad.

FORM OCH PRODUKTION: L&W REKLAM, NYKÖPING
PROJEKTLEDARE: EVA AALBU, LÄNSSTYRELSEN

© S Blåvarg/johnér bildbyrå

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län